

ÖRGÜTSEL YAŞAMDA BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN SOSYAL KARŞILAŞTIRMA YÖNELİMİ: AKADEMİSYENLER ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Enver AYDOĞAN*

Pelin ERDEN**

Yunus BIYIK***

Dursun BİNGÖL****

ÖZET

Örgütsel yaşam, bireylerin ekonomik ihtiyaçları yanında, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına da cevap verir. Çalışanların söz konusu ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları giderilirken kişilik özellikleri ön plana çıkmaktadır. Farklı kişilik özelliklerine sahip bireyler de örgütlerde farklı sosyal karşılaştırma süreçleri yaşarlar. Bu kapsamda çalışma, işgörenlerin beş faktör kişilik özellikleri açısından sosyal karşılaştırma yönelimi ve sosyal karşılaştırma yönü arasındaki ilişkinin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında Ankara'daki bir devlet üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapan 118 araştırma görevlisinden anket yolu ile elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre araştırma görevlilerinin ortalamanın üzerinde sosyal karşılaştırma yapmaya yöneldikleri ve aşağı doğru karşılaştırmadan çok yukarı doğru karşılaştırma yaptıkları görülmüştür. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla ise Pearson Korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular beş faktör kişilik özelliklerinden "uyumluluk" boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Beş faktör kişilik özellikleri ile aşağı ve yukarı doğru karşılaştırma arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Karşılaştırma, Aşağı Doğru Karşılaştırma, Yukarı Doğru Karşılaştırma, Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Jel Kodları: M 10, M 12.

* Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Prof. Dr., aydogan@gazi.edu.tr

** Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Arş. Gör., pelinerden@gazi.edu.tr

*** Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Arş. Gör., yunusbiyik@gazi.edu.tr

**** Türk Hava Kurumu Üniversitesi İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Prof. Dr., dubingol@hotmail.com

SOCIAL COMPARISON ORIENTATION IN TERMS OF THE FIVE FACTOR PERSONALITY TRAITS IN ORGANIZATIONAL LIFE: A RESEARCH ON ACADEMICIANS

ABSTRACT

Organizational life satisfies the social and psychological needs besides the economic needs of individuals. While employees fulfill these economic, social and psychological needs, personality traits come to surface. Individuals with different personality traits also, experience different social comparison processes in organizations. In this context, the study aims to reveal the relationship between employees' social comparison orientation and social comparison direction in terms of five factor personality traits. Within the scope of this research, data was obtained by the survey method from 118 research assistants working at faculty of economics and administrative sciences of a state university in Ankara. According to the results, research assistants make social comparison above average, and they do upward comparison more than downward comparison. In order to determine the relationship between variables Pearson correlation analysis was performed. The findings show a significant relationship between the "agreeableness" dimension of the five-factor personality traits and social comparison orientation while there was no significant relationship between five factor personality traits and downward and upward comparison.

Keywords: Social Comparison, Downward Comparison, Upward Comparison, The Five Factor Personality Traits

Jel Kods: M 10, M 12.

1. GİRİŞ

Festinger (1954), bireylerin görüş ve yeteneklerini değerlendirmeye yönelik evrensel bir dürtü taşıdığını ve değerlendirme için objektif bir referans noktası bulamadıklarında kendilerini diğer insanlarla karşılaştırdıklarını öne sürerek "Sosyal Karşılaştırma Teorisi"ni ortaya atmıştır. Festinger'den sonra konu ile ilgili yapılan çalışmalarda araştırmacılar, bireyin karşılaştırma için objektif standartlara sahip olduğu durumlarda dahi, göreceli pozisyonlarını belirleyebilmek adına karşılaştırma yaptığını ileri sürmüşlerdir (Goethals, vd., 1987: 21; Klein, 1997: 763). Çalışmalardan elde edilen bulgulara göre bireyler kendini değerlendirme-geliştirme ve benlik değerini artırma güduları ile karşılaştırma yapmaktadırlar (Buunk vd., 1990: 338). Örgütlerde de, örgüt üyeleri arası etkileşimin bir sonucu olarak (Brown, vd., 2007: 59), sosyal karşılaştırma önemli bir araştırma konusu olmuştur (Buunk, vd., 2001; Brown, vd., 2007; Dunn, vd., 2012; Goodman, vd., 2007; Eddleston, 2009; Michinov, vd., 2014). Sosyal karşılaştırmanın tutumsal ve davranışsal sonuçları, konuyu örgütler için önemli kılmaktadır. Bu bağlamda örgütte olumlu bir çalışma ortamının yaratılabilmesi ve bireysel performansın artırılabilmesi için sosyal karşılaştırma dinamiklerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bununla birlikte, uluslararası alan yazındaki akademik çalışmalarda kişilik özellikleri açısından sosyal karşılaştırma yönelimi ve yönü arasında anlamlı bir ilişki olduğu, farklı kişiliğe sahip bireylerin farklı sosyal karşılaştırma süreçleri yaşadığı ortaya konulmuştur (Gibbons ve Buunk, 1999; VanderZee, vd., 1996; Olson, vd., 1999; Buunk, vd., 2005). Ulusal alan yazında Basım ve Çetin (2011)'in çalışmasında kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkisi olduğu görülmektedir. Diğer bir çalışmada ise nevroz ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki, açıklık ile negatif yönde ve anlamlı ilişki bulunmuş olup dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (Teközel, 2000). Görüldüğü üzere ulusal alan yazında kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönelimi ve sosyal karşılaştırma

yönü arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların sayısı oldukça kısıtlıdır, bu durum çalışmayı teşvik etmiştir.

Bu çalışmanın amacı da, beş faktör kişilik özellikleri açısından işgörenlerin sosyal karşılaştırma yönelimi ve yönü (aşağı doğru karşılaştırma/yukarı doğru karşılaştırma) arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu doğrultuda öncelikle sosyal karşılaştırma kuramı ve beş faktör kişilik özellikleri yaklaşımı kuramsal olarak ele alınmış, ardından yapılan alan araştırmasına ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Beş faktör kişilik özellikleri yaklaşımı, kişiliğin ne olduğunu açıklamak için geliştirilen kuramlardan biri olan özellik kuramları kapsamında değerlendirilmektedir (Deniz, vd., 2010: 142-143). Özellikler kuramı doğrultusunda, kişilik yapısını temsil eden özelliklerin neler olduğuna yönelik yapılan çalışmaların temelini faktör analizleri oluşturmaktadır (Basım, vd., 2009: 22). Beş faktör kişilik özellikleri yaklaşımı, sayısız kişilik özelliğini sınıflayarak beş faktör altında toplama işlevi görmüştür. Bu faktörler; nevroitiklik, dışadönüklük, açıklık, uyumluluk ve sorumluluktur. Beş faktör kişilik özellikleri ile ilgili sıfatlar şu şekilde sıralanabilir (Costa ve McCrae, 1995: 28):

Nevrotiklik: Endişeli, düşmanca duygulara sahip, depresif, kendinin farkında, düşüncesiz, kırılğan.

Dışadönüklük: Sıcak, girişken, kendine güvenen, aktif, heyecan arayan, pozitif duygulu.

Açıklık: Fantastik, estetik, duygusal, aktif, fikir sahibi, değer sahibi.

Uyumluluk: Güvenilir, dürüst, diğergam, uyumlu, alçakgönüllü, yumuşak huylu.

Sorumluluk: Özdisiplinli, görev bilincine sahip, kabiliyetli, düzenli, ihtiyatlı, başarı için mücadele güdüsüne sahip.

“Sosyal karşılaştırma” kavramı ilk olarak Festinger (1954) tarafından kullanılmış olsa da, insan doğasındaki kendini karşılaştırma olgusunun geçmişi klasik batı felsefesine kadar uzanmaktadır (Sulsve Wheeler,2000: 3). Sosyal bilimlerde ise, sosyal karşılaştırma teorisinin kökenini Şerif (1936)’in otokinetik etki çalışmalarına, Hyman’ın (1942) referans grup çalışmalarına ve Asch (1956)’in bireylerin kararlarının etkilenmesine ilişkin deneylerine dayandıran çalışmalar bulunmaktadır (Buunk ve Gibbons, 2007: 3; Suls ve Wheeler, 2000: 4). Ancak Festinger’in (1950) Kurt Lewin danışmanlığında ortaya koyduğu biçimsel olmayan sosyal iletişim kuramı, sosyal karşılaştırma teorisinin temel çıkış noktası olmuştur (Goethal, vd., 1987: 22). Biçimsel olmayan sosyal iletişim kuramına göre grup, sosyal gerçekliğin inşası için, görüşler açısından bir eşbiçimlilik arayışı içindedir (Goethal, vd., 1987: 22). Başka bir deyişle, grup içerisindeki bireyler, geçerli görüşlere sahip olduklarını, ancak kendileri gibi düşünen diğer insanların varlığında anlayabilirler. Biçimsel olmayan sosyal iletişim kuramının görüşler kadar yetenekler için de uygulanması ise sosyal karşılaştırma kuramını doğurmuştur (Festinger, 1954: 117). Görüş ve yetenekler ilk bakışta birbirinden çok farklı ve ayrık görünse de iki unsur arasında işlevsel bir bağ bulunmaktadır. Çünkü bireyin davranışını, içinde bulunduğu duruma ilişkin bilişi (düşünce ve inançları) ve neleri yapabileceğine ilişkin değerlendirmeleri (yeteneklerinin değerlendirilmesi)

şekillendirmektedir (Festinger, 1954: 117). İki kuramı birbirinden ayıran bir diğer nokta ise, analiz düzeyi ile ilgilidir. Biçimsel olmayan sosyal iletişim kuramı bir grup sürecini vurgularken, sosyal karşılaştırma süreci, bireyin ihtiyaçlarını ön plana çıkararak kişiler arası bir süreci ifade etmektedir (Goethals, vd., 1987: 22).

Festinger'e (1954: 117) göre, bireyde görüş ve yeteneklerini değerlendirmeye yönelik evrensel bir dürtü bulunur. Geçerli olmayan görüşlere sahip olmak ya da yeteneğini yanlış değerlendirmek olumsuz sonuçlar getirebileceği için kişi olabildiğince doğru, objektif ve gerçekçi değerlendirmeler yapmalıdır. Bu sebeple insanlar karşılaştırma yaparken öncelikle nesnel standartlar ararlar. Ancak bu her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda bireyler kendilerini başkalarıyla karşılaştırma yoluna gider.

Sosyal karşılaştırma kuramına ilişkin en önemli kuramsal gelişmelerden biri sosyal karşılaştırmaların yönü ile ilgilidir (Buunk, vd., 2007: 4). Yapılan birçok araştırma bireylerin karşılaştırma sürecinde kendilerine benzer olanları mı yoksa kendilerinden daha iyi veya daha kötü durumda olanları mı hedef aldığını ortaya koymaya çalışmıştır. Wills'in (1981) aşağı doğru karşılaştırma kuramı, bireylerin kendilerini onlara göre daha az şanslı biri ile karşılaştırarak öznel iyi oluşlarını yükseltebileceklerini ve benlik saygısı düşük olan kişilerin benlik değerlerini artırmak için daha fazla aşağı doğru karşılaştırma yapma eğiliminde olduklarını ortaya koymuştur. 1980'lerin sonunda ise, benlik değerini artırmanın tek yolunun aşağı doğru karşılaştırma olmadığı, karşılaştırma sürecinin eylemin türüne göre yön bulabileceği ve bireylerin kendilerini onlara göre daha şanslı kişilerle de karşılaştırmaya gidebileceği ortaya konmuştur (Suls ve Wheeler, 2000: 7).

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın evreni ve örneklemini, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, araştırmanın modeli ve hipotezleri ve araştırmanın bulguları hakkında bilgi verilecektir.

3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemini

Araştırmanın evrenini Ankara'daki bir devlet üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde görev yapan araştırma görevlileri oluşturmaktadır. Araştırmada olasılığa dayanmayan örneklem seçim yöntemlerinden amaçlı (yargısal) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasının nedeni araştırma görevlilerinin kişilik özellikleri, sosyal karşılaştırma yönü ve yöneliminin ölçümü için uygun bir örneklem olmasıdır. Araştırma kapsamında toplam 172 araştırma görevlisinden 150'sine anket formu ulaştırılmış ve %78'lik bir oranla 118 anket formu geri dönmüştür. Araştırmanın örneklemini oluşturan 118 araştırma görevlisinin 68'i (%58) kadın, 50'si (%42) ise erkektir. Katılımcıların yaş ortalaması 28,82'dir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamında sosyal karşılaştırma yönelimini ölçmek için Gibbons ve Buunk (1999) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Teközel (2000) tarafından gerçekleştirilen "görüşlerin karşılaştırılması" ve "yeteneklerin karşılaştırılması" olmak üzere iki boyuttan oluşan 11 ifadeli "sosyal karşılaştırma yönelimi" ölçeği kullanılmıştır. Sosyal karşılaştırmanın yönünü ölçmek için Brown vd. (2007) tarafından geliştirilen 8

boyutluölçeğin “maaş” dışındaki yedi boyutu ile ilgili 14 ifade kullanılmıştır. Araştırma örneklemini aynı üniversitede çalışan araştırma görevlileri oluşturduğu ve kıdem dışında maaşlarında bir farklılık görölmediği için bu boyut ölçek dışı bırakılmıştır. Ölçekte yer alan yedi boyut ise; performans, çalışma koşulları, idareciler ile ilişki, çalışma arkadaşlarının niteliği, kariyer gelişimi, yan haklar (maaş dışı getiriler) ve saygınlıktır. Katılımcılara bu yedi boyutta kendilerini hangi ölçüde kendilerinden daha iyi ve daha kötü durumda olanlarla karşılaştırdıkları sorulmuştur. Ölçeğin Türkçe’ ye uyarlanmasında sorular İngilizce ve Türkçeyi bilen iki İngilizce dil uzmanı ve sosyal bilimler alanında uzman iki kişi çalışmıştır. Çevirilerin ortak noktaları dikkate alınarak ortaya çıkan Türkçe taslak başka bir dil uzmanı tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Bu işlem sonucunda ölçeğin orijinali ve Türkçe’ den çevirisiyle uyumlu bulunan sorular araştırmada kullanılmıştır. Böylece uzmanların önerileri doğrultusunda gerekli görölen düzeltmeler ile ölçeğin içerik geçerliliği yapılmıştır.

Katılımcıların kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla ise Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Schmitt vd. (2007) tarafından gerçekteşirilen çalışmanın Türkiye ayağı kapsamında Sümer ve Sümer (2005) tarafından yapılan 44 ifadeli “Beş Faktör Kişilik Envanteri” kullanılmıştır.

Tüm ölçekler 5’li Likert tipi ölçeğe göre düzenlenmiştir. Katılımcılar her maddeye 1 ile 5 arasında değer verebilmektedir. Hiç katılmıyorum (1), ve Tamamen Katılıyorum (5) olarak derecelendirilirken, değerlendirmede ölçeğin orta noktası (3) ortalama değer olarak dikkate alınmaktadır. Ölçeklere ilişkin verilerin analizinde 3’ün üzerindeki değerler ortalamanın üzerinde, altındaki değerler ise ortalamanın altında değerler şeklinde ifade edilmektedir.

Ölçeklerin güvenilirliklerini belirlemek için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alpha değerleri Tablo 1’de göröldüğü gibidir.

Tablo 1: Ölçeklere Ait Cronbach Alpha Güvenilirlik Katsayıları

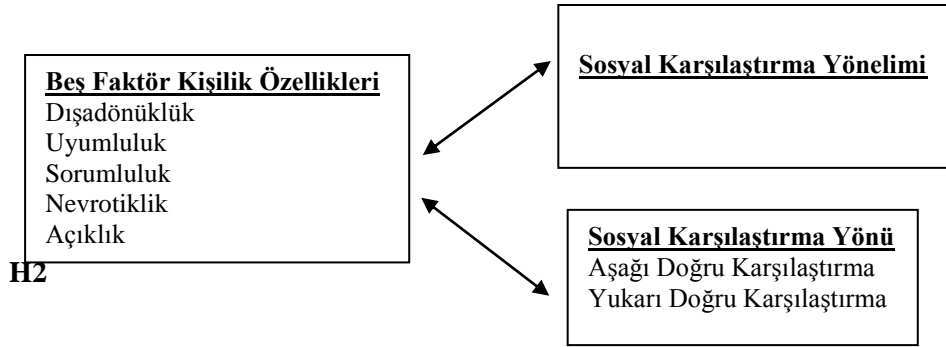
Ölçekler	Madde Sayısı	Cronbach’s Alpha
1. Sosyal Karşılaştırma Yönelimi	9	0,805
2. Yukarı Doğru Karşılaştırma	7	0,910
3. Aşağı Doğru Karşılaştırma	7	0,906
4. Dışadönüklük	8	0,837
5. Uyumluluk	9	0,709
6. Sorumluluk	9	0,751
7. Nevrotiklik	8	0,722
8. Açıklık	10	0,810

Sosyal karşılaştırma yönelimi, yukarı doğru karşılaştırma ve aşağı doğru karşılaştırma ölçeklerinin Cronbach Alpha değerleri sırasıyla 0,805, 0,910 ve 0,906 olarak hesaplanmıştır. Beş faktör kişilik boyutlarının ise Cronbach Alpha değerleri sırasıyla 0,837,

0,709, 0,751, 0,722 ve 0,810'dur. Buna göre tüm ölçeklerin oldukça güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Bu çalışma, beş faktör kişilik özellikleri açısından sosyal karşılaştırma yönelimi ve sosyal karşılaştırmanın yönü arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Değişkenler arası ilişkiye dayanan araştırmanın modeli aşağıdaki gibidir.

Şekil 1: Araştırma Modeli

Araştırma kapsamında test edilen hipotezler ise şu şekilde sıralanabilir:

H1: Beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H1a: Beş faktör kişilik özelliklerinden “dışadönüklük” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H1b: Beş faktör kişilik özelliklerinden “uyumluluk” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H1c: Beş faktör kişilik özelliklerinden “sorumluluk” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H1d: Beş faktör kişilik özelliklerinden “nevrotiklik” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H1e: Beş faktör kişilik özelliklerinden “açıklık” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.

H2: Beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönü arasında bir ilişki vardır.

H2a: Beş faktör kişilik özelliklerinden “dışadönüklük” boyutu ile yukarı doğru karşılaştırma arasında bir ilişki vardır.

H2b: Beş faktör kişilik özelliklerinden “uyumluluk” boyutu ile yukarı doğru karşılaştırma arasında bir ilişki vardır.

H2c: Beş faktör kişilik özelliklerinden “sorumluluk” boyutu ile yukarı doğru karşılaştırma arasında bir ilişki vardır.

H2d: Beş faktör kişilik özelliklerinden “nevrotiklik” boyutu ile yukarı doğru karşılaştırmaarasında bir ilişki vardır.

H2e: Beş faktör kişilik özelliklerinden “açıklık” boyutu ile yukarı doğru karşılaştırma arasında bir ilişki vardır.

H2f: Beş faktör kişilik özelliklerinden “dışadönüklük” boyutu ile aşağı doğru karşılaştırmaarasında bir ilişki vardır.

H2g: Beş faktör kişilik özelliklerinden “uyumluluk” boyutu ile aşağı doğru karşılaştırmaarasında bir ilişki vardır.

H2h: Beş faktör kişilik özelliklerinden “sorumluluk” boyutu ile aşağı doğru karşılaştırmaarasında bir ilişki vardır.

H2i: Beş faktör kişilik özelliklerinden “nevrotiklik” boyutu ile aşağı doğru karşılaştırmaarasında bir ilişki vardır.

H2j: Beş faktör kişilik özelliklerinden “açıklık” boyutu ile aşağı doğru karşılaştırma arasında bir ilişki vardır.

3.4. Araştırmanın Bulguları

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel analizler ve değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü gibi sosyal karşılaştırma yönelimi ölçeği için ortalamanın 3,11 (std. sapma 0,57), yukarı doğru karşılaştırma ölçeği için ortalamanın 2,72 (std. sapma 0,89) ve aşağı doğru karşılaştırma ölçeği için ortalamanın 2,40 (std. sapma 0,86) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2: Kullanılan Ölçeklere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Sosyal Karşılaştırma Yönelimi	118	1,73	4,82	3,1156	0,57884
Yukarı Doğru Karşılaştırma	118	1,00	4,57	2,7288	0,89816
Aşağı Doğru Karşılaştırma	118	1,00	4,43	2,4044	0,86228

Bulgular incelendiğinde araştırmanın örneklemini oluşturan araştırma görevlilerinin ortalamanın üzerine sosyal karşılaştırma yapmaya yöneldikleri ve aşağı doğru karşılaştırmadan çok yukarı doğru karşılaştırma yaptıkları görülmektedir. Başka bir deyişle katılımcılar kendilerini performans, çalışma koşulları, idareciler ile ilişki, çalışma arkadaşlarının niteliği, kariyer gelişimi, yan haklar (maaş dışı getiriler) ve saygınlık boyutlarında kendilerinden daha iyi durumda olan kişilerle karşılaştırmaktadır. Bu sonuç, araştırma görevlilerinin mesleki açıdan kendini geliştirmeye açık olduğu düşünüldüğünden olağan karşılanmıştır.

Tablo 3: Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

Değişkenler		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Sosyal Karşılaştırma Yönelimi	1							
2	Dışadönüklük	,167	1						
3	Uyumluluk	,208*	,167	1					
4	Sorumluluk	,159	,212*	,442**	1				
5	Nevrotiklik	,031	,191*	,260**	,383**	1			
6	Açıklık	,152	,516**	,256**	,408**	,240**	1		
7	Yukarı Doğru Karşılaştırma	,684**	,115	,149	,121	,007	,149	1	
8	Aşağı Doğru Karşılaştırma	,501**	,102	,059	,060	,023	-,105	,667	1

p* < 0,05, p** < 0,01

Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçları Tablo 3’de görüldüğü gibidir. Araştırma bulguları incelendiğinde sosyal karşılaştırma yönelimi ile beş faktör kişilik özelliklerinden “uyumluluk” boyutu arasında anlamlı ve zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,208$; $p<0,05$). Buna göre “H1: Beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.” temel hipotezi yalnızca uyumluluk boyutunda (H1b: Beş faktör kişilik özelliklerinden “uyumluluk” boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında bir ilişki vardır.) desteklenmiştir. Dışadönüklük, sorumluluk, nevroitiklik ve açıklık ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bu bulgularla benzer şekilde Teközel (2000)’in çalışmasında da dışadönüklük, uyumluluk ve sorumluluk ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; açıklık ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki, nevroitiklik ile pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularının aksine, kişiliğin kendilik algısı, gelecek algısı, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar ve yapısal stil boyutlarıyla ele alındığı ve bu boyutların sosyal karşılaştırma ile ilişkisinin incelendiği bir çalışmada her bir kişilik boyutuyla sosyal karşılaştırma arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (Basım ve Çetin, 2011). Literatürde yer alan çeşitli araştırmalar (VanderZee, vd., 1996; Olson, vd., 1999) nevroitik kişilik özelliğine sahip bireylerin daha çok sosyal karşılaştırmaya yöneldiğini göstermektedir. Bu farklı bulgu, genel olarak araştırma görevlilerinin gelişime açık olma, kişiler arası güçlü ilişkiler kurabilme, takım çalışmasına ve öğrenmeye yatkınlıkları nedeniyle nevroitiklik özelliklerinin aksine daha çok uyumluluk özellikleri göstermeleri ile ilişkilendirilebilir.

Beş faktör kişilik özellikleri ile aşağı ve yukarı doğru karşılaştırma arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla “H2: Beş faktör kişilik özellikleri ile sosyal karşılaştırma yönü arasında bir ilişki vardır.” hipotezi desteklenmemiştir. Bunun nedeninin araştırma görevlilerinin aşağı ve yukarı doğru karşılaştırma düzeylerinin ortalamasının altında değerler olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Her ne kadar beş faktör kişilik özellikleri ile

sosyal karşılaştırma yönü arasındaki ilişkiye dair anlamlı bulgular elde edilememiş olsa da, araştırma görevlilerinin daha çok yukarı doğru sosyal karşılaştırma yaptığı görülmüştür.

4. SONUÇ

Sosyal karşılaştırma, kişiler arası etkileşimin doğal bir parçasıdır. Her insan çeşitli Őekillerde ve farklı sıklıkta sosyal karşılaştırma sürecine girerek kendini daha şanlı veya şanssız kişilerle karşılaştırır. Bu karşılaştırma sonucu elde edilen bilgiler de kişilerde farklı duygusal sonuçlara yol açabilir. Bu açıdan sosyal bir varlık olarak örgütler açısından sosyal karşılaştırma süreçlerinin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır.

Beş faktör kişilik özellikleri açısından sosyal karşılaştırma yönelimi ve sosyal karşılaştırmanın yönü arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bulgularına göre, uyumluluk boyutu ile sosyal karşılaştırma yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ancak diğer kişilik boyutları ile sosyal karşılaştırma yönelimi ve sosyal karşılaştırma yönü arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bununla birlikte araştırmanın örneklemini oluşturan araştırma görevlilerinin ortalamasının üzerinde sosyal karşılaştırmaya yöneldiği ve daha çok yukarı doğru karşılaştırma yaptığı tespit edilmiştir. Araştırma görevlilerinin akademik kariyerlerinin ilk dönemlerinde olmaları ve örneğin doktora veya doçentlik unvanı kazanmak gibi kariyer hedefleri dolayısıyla yukarı doğru sosyal karşılaştırma yapmaları beklenen bir sonuçtur. Araştırma görevlilerinin yukarı doğru yaptıkları sosyal karşılaştırmadan elde ettikleri veriler, kendilerini mesleki, toplumsal itibar, saygınlık ve ekonomik yeterlilik düzeyi açısından geliştirmeye yönelik bir motivasyon kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Gelecek çalışmalarda sosyal karşılaştırmada kişiliğin rolünü, yalnızca araştırma görevlilerini örnekleminde değil, dikey anlamda diğer akademik unvanları da içeren daha kapsamlı bir örnekleme seçilmesi önerilmektedir. Çünkü heterojen gruplarda homojen gruplara kıyasla sosyal karşılaştırma yönelimi açısından daha fazla farklılık görüleceği ileri sürülebilir. Yine bu ilişkinin varlığının, akademisyenler örnekleme haricinde çalışanlar arası rekabeti daha çok ön plana çıkaran farklı meslek gruplarında araştırılması önerilmektedir. Ayrıca, sosyal karşılaştırma yöneliminin kişilik özellikleri haricinde, işgören çıktılarını etkileyen tükenmişlik sendromu, stres, işten ayrılma niyeti ve benzeri duygusal sonuçlarının da araştırılması önerilmektedir. Bununla birlikte sosyal karşılaştırma yönelimi liderlik, örgütsel adalet ve performans değerlendirme gibi değerkenler ile birlikte de ele alınabilir.

KAYNAKÇA

ASCH, S. E. (1956). Studies of independence and conformity: I. A minority of one against a unanimous majority. **Psychological Monographs: General And Applied**, 70(9), 1-70.

BASIM, H. N., Çetin, F., & Tabak, A. (2009). Beş Faktör Kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 20-34.

BASIM, H. N., & Çetin, F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.

BENET-Martínez, V., & John, O. P. (1998). Los Cinco Grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait-multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 729-750.

BROWN, D. J., Ferris, D. L., Heller, D., & Keeping, L. M. (2007). Antecedents and consequences of the frequency of upward and downward social comparisons at work. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 59-75.

BUUNK, A. P., & Gibbons, F. X. (2007). Social comparison: The end of a theory and the emergence of a field. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 3-21.

BUUNK, B. P., & Mussweiler, T. (2001). New directions in social comparison research. *European Journal of Social Psychology*, 31(5), 467-475.

BUUNK, B. P., Collins, R. L., Taylor, S. E., VanYperen, N. W., & Dakof, G. A. (1990). The affective consequences of social comparison: either direction has its ups and downs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1238.

BUUNK, B. P., Zurriaga, R., Peiró, J. M., Nauta, A., & Gosalvez, I. (2005). Social comparisons at work as related to a cooperative social climate and to individual differences in social comparison orientation. *Applied Psychology*, 54(1), 61-80.

COSTA Jr, P. T., & McCrae, R. R. (1995). Domains and facets: Hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 64(1), 21-50.

DENİZ, A., & Erciş, A. (2010). Kişilik özellikleri, hedonik ve rasyonel fayda, marka duygusu ve marka bağlılığı arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), 141-165.

DUNN, J., Ruedy, N. E., & Schweitzer, M. E. (2012). It hurts both ways: How social comparisons harm affective and cognitive trust. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 117(1), 2-14.

EDDLESTON, K. A. (2009). The effects of social comparisons on managerial career satisfaction and turnover intentions. *Career Development International*, 14(1), 87-110.

FESTİNGER, L. (1950). Informal social communication. *Psychological Review*, 57(5), 271.

FESTİNGER, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.

GIBBONS, F. X., & Buunk, B. P. (1999). Individual differences in social comparison: development of a scale of social comparison orientation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 129-142.

GOETHALS, G. R., & Darley, J. M. (1987). Social comparison theory: Self-evaluation and group life. In *Theories of Group Behavior* (pp. 21-47). Springer, New York.

GOODMAN, P. S., & Haisley, E. (2007). Social comparison processes in an organizational context: New directions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 109-125.

HYMAN, H. H. (1942). The psychology of status. *Archives of Psychology* (Columbia University).

KLEİN, W. M. (1997). Objective standards are not enough: affective, self-evaluative, and behavioral responses to social comparison information. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(4), 763-774.

MİCHİNOV, E., Jamet, E., Dodeler, V., Haegelen, C., & Jannin, P. (2014). Assessing neurosurgical non- technical skills: an exploratory study of a new behavioural marker system. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 20(5), 582-588.

OLSON, B. D., & Evans, D. L. (1999). The role of the Big Five personality dimensions in the direction and affective consequences of everyday social comparisons. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(12), 1498-1508.

SCHMİTT, D. P., Allik, J., McCrae, R. R., & Benet-Martínez, V. (2007). The geographic distribution of Big Five personality traits patterns and profiles of human self-description across 56 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38(2), 173-212.

SULS, J., & Wheeler, L. (2000). A selective history of classic and neo-social comparison theory. In *Handbook of Social Comparison* (pp. 3-19). Springer, US.

SÜMER, N., & Sümer, H.C. (2005) Beş Faktör Kişilik Özellikleri Ölçeği (Yayınlanmamış çalışma).

ŞERİF, M. (1936). *The Psychology of Social Norms*. Oxford, England.

TEKÖZEL, M. (2000). Sosyal Karşılaştırma Süreçlerinde Benliğin Olumlu Değerlendirilmesi İhtiyacının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

VANDERZEE, K., Buunk, B., & Sanderman, R. (1996). The relationship between social comparison processes and personality. *Personality and Individual Differences*, 20(5), 551-565.

WİLLS, T. A. (1981). Downward comparison principles in social psychology. *Psychological bulletin*, 90(2), 245-271.